

Sygn. akt

III AUa 50/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia **22 maja 2013 r.**

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

	Przewodniczący:	SSA Mirosław Szwagierczak
	Sędziowie:	SSA Janina Czyż (spr.) SSA Marta Pańczyk-Kujawska
	Protokolant	st.sekr.sądowy Elżbieta Stachowicz

po rozpoznaniu w dniu **22 maja 2013 r.**

na rozprawie

sprawy z wniosku **Z. S.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.**

o emeryturę - na skutek skargi o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 18.2.2010 r. sygn. akt IV U 1549/09

na skutek apelacji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R.

od wyroku **Sądu Okręgowego w Rzeszowie**

z dnia **26 października 2012 r.** sygn. akt **IV U 507/12**

o d d a l a apelację.

Sygn. akt III AUa 50/13

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 26 października 2012 r., sygn. akt IV U 507/12 Sąd Okręgowy w Rzeszowie uwzględnił skargę Z. S. o wznowienie postępowania zakończonym prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 18 lutego 2010 r. sygn. akt IV U 1549/09 i zmienił ten wyrok w ten sposób, że przyznał Z. S. prawo do emerytury i nakazał ZUS Oddziałowi w R. wypłatę emerytury od dnia 1 września 2009 r.

Sąd ustalił, że na podstawie decyzji z dnia 4 grudnia 1997 r. Z. S. nabyła prawo do emerytury od 1.11.1997 r. w oparciu o przepisy rozporządzenia RM z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki. Powyższa decyzja została wydana w oparciu o zaświadczenie lekarskie (...)przy Szpitalu (...) w R. z dnia 14 listopada 1997 r., potwierdzające, że syn wnioskodawczynie P. S., ur. (...), wymaga stałej opieki matki ze względu na astmę oskrzelową. Emerytura była wypłacana do dnia 31.08.2009 r.

Dalej Sąd ustalił, że wyrokiem z dnia 18 lutego 2010 r., sygn. akt IV U 1549/09 Sąd Okręgowy w Rzeszowie oddalił odwołanie od decyzji z dnia 14 lipca 2009 r., odmawiającej wnioskodawczynie prawa do wcześniejszej emerytury.

W ocenie Sądu I instancji skarga Z. S. o wznowienie postępowania jest zasadna, gdyż wyrokiem z dnia 28 lutego 2012 r., sygn. K 5/11 Trybunał Konstytucyjny orzekł, że przepis art. 114 ust. 1a ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, na podstawie którego wydane zostały decyzja organu rentowego z dnia 14.07.2009 r. i wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 18 lutego 2010 r. jest niezgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa.

W apelacji od powyższego wyroku organ rentowy zarzucił naruszenie art. 401¹ kpc w zw. z art. 114 ust. 1a ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, poprzez jego zastosowanie i przyjęcie, że w okolicznościach sprawy zachodzą przesłanki do wznowienia postępowania ze względu na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lutego 2012 r., podczas gdy zarówno decyzja organu rentowego, jak i prawomocne orzeczenie sądu zostało wydane w wyniku ponownego ustalenia uprawnień emerytalnych wnioskodawczynie w związku z ujawnieniem nowych okoliczności mających istotne znaczenie dla sprawy na podstawie nowych dowodów, a więc w oparciu o przepisy art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej. Ponadto organ rentowy z ostrożności zarzucił naruszenie art. 412 § 2 kpc w zw. z art. 114 ust. 1 oraz art. 101 pkt. 1 ustawy emerytalnej w zw. z przepisami rozp. RM z dnia 15.05.1989 r. w sprawie uprawnień pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki, poprzez ich niezastosowanie, pomimo, że w okolicznościach tej sprawy zachodziły przesłanki oddalenia skargi, gdyż prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 18 lutego 2012 r. jest rozstrzygnięciem odpowiadającym prawu, bowiem wnioskodawczynie nie spełniała i nie spełnia warunków uzasadniających nabycie i posiadanie nadal uprawnień do emerytury należnej matkom, które zakończyły zatrudnienie wskutek konieczności sprawowania stałej i osobistej opieki nad dzieckiem.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego jest nieuzasadniona i podlega oddaleniu, ponieważ zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie jest trafny i nie narusza prawa.

Przedmiotem sporu w sprawie, zainicjowanej skargą o wznowienie postępowania jest zbadanie zaistnienia jednej z przesłanek, określonych w art. 401, art. 401¹ oraz art. 403 kpc. Wnioskodawczynie jako podstawę wznowienia postępowania zakończonym wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 18 lutego 2010 r., sygn. akt IV U 1549/09, wskazała wydanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lutego 2012 r., sygn. akt K 5/11, uznającego art. 114 ust. 1 a ustawy o emeryturach i rentach z FUS za niezgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, wynikającą z art. 2 i art. 67 ust. 1 Konstytucji.

Na skutek ponownego ustalenia prawa wnioskodawczynie do świadczenia w oparciu o art. 114 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, organ rentowy odmówił prawa do wcześniejszej emerytury pracowników, opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki, stwierdzając iż zaświadczenie lekarskie, będące podstawą wydania decyzji z dnia 4 grudnia 1997 r. o przyznaniu Z. S. prawa do emerytury, nie wskazywało schorzenia, określonego w § 1 ust.

3 pkt. 4 rozporządzenia RM z dnia 15.05.1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (decyzja z dn. 14.07.2009 r., k. 232 akt rentowych).

Zastosowany w sprawie objętej skargą o wznowienie postępowania – mimo braku powołania się wprost na ten przepis w uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 18 lutego 2010 r., sygn. IV U 1549/09 – przepis art. 114 ust. 1 a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, dodany ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z FUS, uprawniał organ rentowy do ponownego ustalenia prawa do świadczenia, już po uprawomocnieniu się decyzji, jeżeli ujawniłoby się, że przedłożone dowody nie dawały podstawy do ustalenia prawa do emerytury. Powołana regulacja stanowiła więc instrument, umożliwiający organom rentowym powtórna ocenę stanu faktycznego, określającego warunki przyznania prawa do świadczenia i możliwość naprawienia własnych, niespowodowanych działaniem ubezpieczonych błędów, polegających na ustaleniu prawa do świadczeń bez podstawy faktycznej, a został wprowadzony w miejsce stosowania w ten sposób art. 114 ust. 1 pkt. 1 ustawy, którego wykładnia przyjęta w uchwale SN z dnia 5 czerwca 2003 r.(III UZP5/03, OSNP 2003 nr 18, poz. 442) wyłączyła rozumienie jako nowych okoliczności odmiennej oceny zgromadzonych w sprawie dowodów.

Wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lutego 2012 r., sygn. akt K 5/11, opublikowanym w Dzienniku Ustaw z dnia 8 marca 2012 r. poz. 251, art. 114 ust. 1a został uznany za niezgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 oraz z art. 67 ust. 1 Konstytucji RP. Art. 114 ust. 1a utracił moc z dniem 8 marca 2012 r.

Na skutek powyższego orzeczenia z polskiego porządku prawnego usunięta została podstawa prawna ponownego rozpoznania z urzędu uprawnień i wstrzymania wypłaty świadczeń nienależnych lecz przyznanych wskutek niewywołanego przez świadczeniobiorcę błędu organu rentowego, co do oceny dowodów, stanowiących podstawę ustalenia prawa. Zaistniała zmiana stanu prawnego powoduje, że sądy orzekające w sprawach, w których zastosowano art. 114 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, obowiązane są do zapewnienia stanu wynikającego z wyroku Trybunału Konstytucyjnego przez uchylenie decyzji wydanych na jego podstawie. Skutek ten zrealizował Sąd Okręgowy w Rzeszowie, który uwzględnił skargę o wznowienie postępowania, zmieniając wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 18 lutego 2010 r. i nakazując wypłatę emerytury, wstrzymanej w następstwie ponownego ustalenia prawa do emerytury w oparciu o przepis uznany za niezgodny z Konstytucją.

W tym miejscu zauważyć należy, że po wznowieniu postępowania na podstawie art. 401¹ kpc sąd - stwierdzając, że orzeczenie wydane zostało na podstawie niekonstytucyjnego aktu prawnego - ma jednocześnie przesłankę do innego rozstrzygnięcia sprawy, uznając, że choć akt ten ówczesnie obowiązywał, to nie powinien być zostać w sprawie zastosowany, co okazało się dopiero po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego (tak: wyrok SN z dnia 8 lipca 2008 r., I PO 1/08, Lex 497708). Dlatego też nieuzasadniony jest zarzut apelacji naruszenia art. 412 § 2 kpc.

Rozważając kwestię granic dopuszczalności ingerencji w ustalone prawomocną decyzją prawo do świadczenia, przywołać także należy – wyprzedzający usunięcie z porządku prawnego art. 114 ust. 1 a ustawy o emeryturach i rentach z FUS – pogląd Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wyrażony w wyroku z dnia 15 września 2009 r. w sprawie M. M.przeciwko Polsce (nr 10373/05) o konieczności zachowania sprawiedliwej równowagi pomiędzy interesem publicznym, a zasadą poszanowania mienia jednostek i ingerencji w prawo własności przez odmowę prawa i wstrzymanie wypłaty świadczeń raz przyznanych.

Powołany wyrok spowodował zmianę praktyki stosowania art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W wyroku tym Trybunał stwierdził, że jeśli błąd przy wydaniu prawomocnej decyzji ustalającej prawo do świadczenia emerytalnego został spowodowany przez organy władzy publicznej, bez przyczynienia się jakiegokolwiek osoby trzeciej, należy zastanowić się, czy uchylenie takiej decyzji w trybie art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie nałoży na ubezpieczonego nieproporcjonalnego ciężaru, w szczególności gdy jest wysoce prawdopodobne, iż ubezpieczony nie mógłby przystosować się do zmienionych okoliczności z uwagi na wiek, stan zdrowia lub sytuację rodzinną.

Konkludując, stwierdzić należy, że Sąd Okręgowy w wyniku skargi o wznowienie postępowania rozpoznał sprawę na nowo w granicach, jakie określiła podstawa wznowienia i prawidłowo, tj. mając na uwadze stan prawny, obowiązujący w dacie orzekania, ustalił uprawnienie wnioskodawczynie do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem.

Z podanych przyczyn orzeczono, jak w sentencji na podstawie art. 385 kpc.